

Теорія та історія держави і права

УДК 340.12

Наконечна Анна Михайлівна

*асистент кафедри теорії та філософії права
юридичного факультету*

Львівський національний університет імені Івана Франка

Наконечная Анна Михайловна

*ассистент кафедры теории и философии права
юридического факультета*

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Nakonechna Anna

*Assistant of Department of Theory and Philosophy of Law
Faculty of Law*

Ivan Franko National University of Lviv

**ЗУМОВЛЕНІСТЬ ЛЮДСЬКИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ІНТЕРЕСАМИ
ПРАВОУТВОРЕННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОТВОРЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

**ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ И
ИНТЕРЕСАМИ ПРАВООБРАЗОВАНИЯ И НАЦИОНАЛЬНОЙ
ПРАВОТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

**CONDITIONED BY HUMAN NEEDS AND INTERESTS OF LAW-
MAKING AND NATIONAL LAW-MAKING**

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу понять «правоутворення» та «правотворчість», а також кількісних показників вживання терміно-понять «потреба» та «інтерес».*

Аналізуючи поняття «правоутворення» та «правотворчість», наголошено, що в юридичній науці вирізняють у процесі формування позитивного права (його утворення, виникнення) як його окрему складову

власне правотворчість. І в усьому цьому процесі роль людських потреб та інтересів є вельми вагомою, оскільки будь-яке позитивне право покликане, так чи інакше, бути дієвим інструментом задоволення таких потреб та інтересів або, щонайменше, ефективно сприяти їхньому задоволенню.

Розглянувши позиції Н. М. Крестовської та Л. Г. Матвєєвої, М. І. Козюбри, А. С. Піголкіна, О. В. Попова. І. М. Сенякіна, правотворчість визначено як інтелектуально-вольову діяльність компетентних державних органів, народу, територіальних громад, фундаментом якої є людські потреби та інтереси та яка здійснюється шляхом встановлення, зміни чи скасування юридичних норм.

Підрахувавши кількісні показники вживання терміно-понять «потреба» та «інтерес», зроблено висновки про те, що:

- український законодавець найбільшу увагу приділяє потребам (інтересам) особистісним (183 випадки), а також економічним (98 випадок), на відміну від політичних (44 випадки), у сфері соціального захисту (11), культурно-духовних (1). І це цілком зрозуміло, адже саме від їхнього задоволення залежить задоволення усіх інших потреб й інтересів;
- у кодексах України найчастіше згадуються потреби (інтереси) колективні (187 випадків), натомість індивідуальні – 104 випадки, індивідуально-колективні – 101. Це зумовлено тим, що людина як істота соціальна не може існувати цілком незалежно від суспільства, оскільки більшість її дій, які власне забезпечують її існування, є залежними від діяльності багатьох інших людей.

Ключові слова: людська потреба, інтерес, правоутворення, правотворчість.

Анотація. Стаття посвящена аналізу понять «правообразования» и «правотворчество», а также количественных

показателей употребления термино-понятий «потребность» и «интерес».

Анализируя понятие «правообразования» и «правотворчество», отмечается, что в юридической науке выделяют в процессе формирования позитивного права (его образования, возникновения) как его отдельную составляющую собственно правотворчество. И во всем этом процессе роль человеческих потребностей и интересов весьма весомой, поскольку любое позитивное право призвано, так или иначе, быть действенным инструментом удовлетворения таких потребностей и интересов или, по меньшей мере, эффективно содействовать их удовлетворению.

Рассмотрев позиции Н. М. Крестовской и Л. Г. Матвеевой, М. И. Козюбры, А. С. Пиголкина, А. В. Попова, И. М. Сенякина, правотворчество определено как интеллектуально-волевою деятельность компетентных государственных органов, народа, территориальных общин, фундаментом которой являются человеческие потребности и интересы и которая осуществляется путем установления, изменения или отмены юридических норм.

Подсчитав количественные показатели употребления термино-понятий «потребность» и «интерес», сделаны выводы о том, что:

- украинский законодатель наибольшее внимание уделяет потребностям (интересам) личностным (183 случая), а также экономическим (98 случаев), в отличие от политических (44 случая), в сфере социальной защиты (11), культурно-духовных (1). И это вполне понятно, ведь именно от их удовлетворения зависит удовлетворение всех потребностей и интересов;
- в кодексах Украины чаще всего упоминаются потребности (интересы) коллективные (187 случаев), вместо индивидуальные - 104 случая, индивидуально-коллективные - 101. Это обусловлено тем, что человек

как существо социальное не может существовать совершенно независимо от общества, поскольку большинство ее действий, которые собственно обеспечивают ее существование, являются зависимыми от деятельности многих других людей.

Ключевые слова: *человеческая потребность, интерес, правообразования, правотворчество.*

Summary. *The article is devoted to the analysis of the concepts of "law enforcement " and "law-making", as well as quantitative indicators of the use of the terms "need" and "interest".*

Analyzing the concepts of "law enforcement" and "law-making", it is emphasized that legal science distinguishes in the process of formation of positive law (its formation, emergence) law-making as its separate component. And in this whole process, the role of human needs and interests is very important, because any positive right is intended, in one way or another, to be an effective tool for satisfaction those needs and interests, or at least effectively contributing to their satisfaction.

Considering the positions of N. M. Krestovskoji and L.G. Matveevoji, M.I. Kozyubry, A.S. Pigolkina, O.V. Popova. I. M. Senyakina, law-making is defined as the intellectual and volitional activity of the competent state bodies, the people, territorial communities, the basis of which are human needs and interests and which is carried out by establishing, changing or abolishing legal norms.

Calculating quantitative indicators of the use of the terms "need" and "interest", we conclude that:

- the Ukrainian legislator pays the greatest attention to the needs (interests) of the personal (183 cases) as well as economic (98 cases), unlike political (44 cases), in the field of social protection (11), cultural and spiritual (1). And*

this is quite understandable, because satisfaction all other needs and interests depends on satisfaction exactly these;

- the codes of Ukraine most frequently mention needs (interests) collective (187 cases), instead individual ones - 104 cases, individual collective ones - 101. This is due to the fact that a person as a social being can not exist entirely independently of society, because most of his actions, which actually ensure its existence, are dependent on the activities of many other people.*

Key words: *human need, interest, law enforcement, law-making.*

Постановка проблеми. Дія права, в чому б вона не виражалась, містить у собі слід сутності права та складається з єдиних закономірностей походження права, адже право, де і коли б воно не формувалось, зумовлене однаковими за природою соціальними потребами. Ці потреби, виступаючи причинами виникнення права, формують сутнісну основу права, закріплюючись у його нормах, з чого й починається все правове [1, с. 73].

Як відомо, в юридичній науці вирізняють у процесі формування позитивного права (його утворення, виникнення) як його окрему складову власне правотворчість. І в усьому цьому процесі роль людських потреб та інтересів є вельми вагомою, оскільки будь-яке позитивне право покликане, так чи інакше, бути дієвим інструментом задоволення таких потреб та інтересів або, щонайменше, ефективно сприяти їхньому задоволенню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стосовно правоутворення ця обставина на сьогодні чітко відображена в науковій та навчальній літературі із загальної теорії права.

Так, на думку С. С. Алексєєва, явище формування права (правоутворення) становить певний циклічний процес виникнення об'єктивної економічної, соціально-політичної, моральної та іншої суспільної потреби в юридичному регулюванні відповідних відносин, що

згодом трансформується в систему політичних відносин у політичній та правовій свідомості, внаслідок чого вказана суспільна потреба отримує адекватну форму прояву у вигляді правотворчості, що є завершальною стадією правоутворення [2, с. 109].

О. Ф. Скакун стверджує, що правотворення є одним із рівнів правоутворення, на якому державні і громадські органи, інституції санкціонують або встановлюють норми права, закладаючи у них людські потреби [3, с. 205]

Н. М. Крестовська та Л. Г. Матвєєва зазначають, що правоутворення – це тривалий безперервний соціокультурний процес визначення об'єктивних потреб у правовій регламентації суспільних відносин та їхнього юридичного оформлення державою або іншим правотворчим суб'єктом [4, с. 379]

Правотворчість, згідно зі сформованою в сучасній юридичній науці думкою, – це процес пізнання і оцінювання правових потреб суспільства і держави, формування і прийняття нормативних актів уповноваженими суб'єктами в межах відповідних процедур. Основним імпульсом до створення закону або іншого нормативно-правового акту є людські потреби та інтереси [5, с. 55]

Проте є велика різноманітність поглядів на сутність правотворчості.

Зокрема, Н. М. Крестовська та Л. Г. Матвєєва вказують, що правотворчість – це організаційно оформлена діяльність уповноважених суб'єктів права з ухвалення, зміни або скасування правових норм, здійснювана відповідно до суспільних потреб у нормативно-правовому регулюванні [4, с. 379].

М. І. Козюбра підкреслює, що правотворчість є особливим видом діяльності, притаманним спеціально уповноваженим, із формування, зміни або скасування правових норм, в основі яких лежать потреби та інтереси людей [6, с.192].

А. С. Піголкін вважає, що правотворчість є формою державної діяльності, спрямованою на створення правових норм; це процес створення і розвитку діючого права як єдиної і внутрішньо узгодженої системи загальнообов'язкових норм задля задоволення людських потреб [7, с. 42].

О. В. Попов відзначав, що правотворчість – це завершальна стадія формування права, різновид державного управління суспільством, яке виражається в інтелектуальних і вольових актах правотворця, спрямованих на зміну діючої системи правових норм, внесення до неї новел з метою підтримання динамізму права і забезпечення задоволення інтересів юридично значимих сторін соціальної життєдіяльності, об'єктивним результатом яких виступають нові норми права чи приписи про скасування правових норм [7, с. 42].

І. М. Сенякін розглядав правотворчість у двох аспектах – у вузькому і широкому. У вузькому розумінні під правотворчістю розуміється сам процес створення правових норм компетентним органом. У широкому – це процес з моменту правотворчого задуму і до практичної реалізації юридичної норми, де і відбувається задоволення потреб [8, с. 412].

Розглянувши викладені вище інтерпретації явища правотворчості сучасними науковцями сформулюємо визначення її поняття. Правотворчість – це інтелектуально-вольова діяльність компетентних державних органів, народу, територіальних громад, фундаментом якої є людські потреби та інтереси та яка здійснюється шляхом встановлення, зміни чи скасування юридичних норм.

Метою статті є аналіз того, наскільки сучасні кодифіковані НПА України зважають на потреби та інтереси індивідів, соціальних груп та суспільства у різних сферах життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні, як і будь-якій іншій сучасній державі, фундаментом позитивної правотворчості є законотворча діяльність.

Тому видається важливим встановити, чи посиляється сам законодавець у своїх актах і наскільки часто на ті людські потреби й інтереси, для задоволення яких ці акти ухвалюються. Бо відповідь на ці питання може проілюструвати – причому на емпірико-юридичному матеріалі, – якою мірою законодавець усвідомлює і демонструє залежність змісту законодавства від різноманітних людських потреб й інтересів та, так би мовити, потребову спрямованість цього законодавства.

Ще у 90-х роках професор П. М. Рабінович досліджував їхні кількісні показники у кодифікованих актах України, в результаті чого було виявлено, що у СКУ фіксувалося 5 випадків згадування потреб (інтересів), у ЦКУ – 17 випадків, у ГКУ – 18 випадків, у ЦПКУ – 8 випадків, у ПКУ – 7 випадків, у ЗКУ – 28 випадків, у ГПКУ – 18 випадків, у КЗпП – 10 випадків, у КпАП – 4 випадки [9, с. 22].

У процесі виконання дисертаційної роботи нами було здійснено аналогічне дослідження чинного кодифікованого законодавства України (станом на червень-липень 2018 р.).

Його метою є аналіз того, наскільки сучасні кодифіковані НПА України зважають на потреби та інтереси індивідів, соціальних груп та суспільства у різних сферах життя.

Основним методом такого емпірико-юридичного дослідження є метод кількісного аналізу.

Для здійснення цього дослідження за основу бралася низка базових кодифікованих актів, а саме: Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Цивільно-процесуальний кодекс України, Податковий кодекс України, Земельний кодекс України, Господарсько-процесуальний кодекс України, Кодекс законів про працю, Кодекс про адміністративні правопорушення. Спершу було встановлено загальну кількість вживання терміно-понять «потреба» та «інтерес» у кожному кодексі. Опісля показники вживання цих терміно-понять було

розподілено за різновидами за такими двома критеріями, як: 1) сфера життєдіяльності суб'єктів (особистісні, економічні, політичні, у сфері соціального захисту, культурно-духовні потреби та інтереси), 2) суб'єкт-носій потреб та інтересів (індивідуальні, колективні, індивідуально-колективні). Насамкінець було визначено загальну кількість вживання терміно-понять «потреба» та «інтерес» за кожним з названих критеріїв в усіх згаданих кодексах.

Результати дослідження відображені у таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

Кількісні показники вживання терміно-понять «потреба» («інтерес») у кодифікованих НПА України за сферою життєдіяльності									
Різновиди потреб (інтересів)	СКУ	ЦКУ	ГКУ	ЦПКУ	ПКУ	ЗКУ	ГПКУ	КЗпП	КпАП
особистісні	17 випадків в (ст. 23 (ч.2), 54 (ч.1), , 112 (2 випадки (ч.2)), 152 (2 випадки (ч.3,4), 155 (ч.2), 163 (ч.3), 172 (ч.2), 221 (ч.3), 222 (1 випадок), 227 (ч.2), 229 (ч.3), 230 (ч.3), 232 (ч.2), 238 (ч.1), 249 (ч.3))	43 випадки (ст. 3 (ч.5), 15 (2 випадки (ч.1,2)), 16 (4 випадки (2 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2), 1 випадок (ч.3)), 17 (4 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2), 1 випадок (ч.3)), 41 (ч.3), 44 (ч.3), 55 (ч.1), 56 (ч.2), 64 (п.2), 67 (ч.4), 69 (ч.3), 72 (4 випадки (ч.1), 2 випадки (ч.2), 1 випадок (ч.3)), 78 (ч.3), 95 (ч.2), 162	28 випадків (ст. 21 (ч.5), ст.39 (4 випадки (ч.1), 2 випадки (ч.2)), 62 (ч.1), 73/1 (ч.1), 78 (ч.7), 127 (ч.1), 152 (ч.1), 180 (ч.4), 193 (2 випадки (ч.2)), 216 (ч.2), 222 (3 випадки (1 випадок (ч.1), 2 випадки (ч.2)), 224 (ч.1), 276 (ч.1), 302 (4 випадки (ч.1)), 389 (3 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2))))	57 випадків (ст. 2 (3 випадки (ч.1)), 4 (3 випадки (1 випадок (ч.1), 2 випадки (ч.2)), 5 (4 випадки (3 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2)), 8 (ч.2), 13 (2 випадки (ч.3,4)), 19 (ч.7), 42 (ч.4), 56 (4 випадки (3 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.5)), 57 (5 випадків (1 випадок	7 випадків (ст.14 (п.1.205), 220.8, 231.1 (п. «м», 232 (2 випадки (4.1 (п. «ї»),4.2), 252 (4.4), 256 (2 випадки (п.4, 11.3))	15 випадків (ст. 20 (ч.6), 23 (ч.1), 40 (3 випадки), 79/1 (ч.2), 83 (ч.3), 92 (п. «д» ч.2), 102/1 (5 випадків (ч.1,2,4,5, 6), 137 (ч.4), 151 (ч.1))	67 випадків (ст. 4 (2 випадки (ч.2,3)), 5 (5 випадків (ч.1- 4 випадки, ч.2 -1 випадок), 14 (ч.2), ст.15 (ч.1), 17 (ч.1), 41 (ч.3), 45 (ч.2), 53 (7 випадків (ч.1 (3 випадки), ч.2 (1 випадок), ч.4 (2 випадки), ч.5 (1 випадок), 54 (3 випадки (2 випадки (ч.1), 1 випадок	6 випадків (ст. 12, 224 (абз.2), 243 (ч.1), 246 (3 випадки (ч.1,2,3))	4 випадків (ст. 270 (3 випадки), 273 (1 випадок (абз.1))

		(ч.1), 224 (ч.2), 225 (ч.1), 261 (ч.4), 267 (ч.2), 308 (ч.3), 634 (ч.2), 652 (ч.4), 788 (2 випадки (ч.1,2)), 825(2 випадки (ч.4)), 865 (ч.1), 994 (ч.2), 1005 (ч.1), 1009 (ч.3), 1029 (ч.1), 1283 (ч.1), 1293 (ч.1))		(ч.1), 2 випадки (ч.2), 1 випадок (ч.3), 1 випадок (ч.4)), 59 (2 випадки (ч.1,2)), 60 (2 випадки (ч.3,4)), 61 (ч.2), 63 (ч.4), 74 (ч.3), 83 (ч.2), 129 (п.6 ч.1), 170 (ч.1), 175 (п.4 ч.3), 185 (п.4 ч.4), 206 (ч.5), 227 (3 випадки (ч.5)), 274 (п.7 ч.3), 293 (ч.1), 294 (ч.1), 350/3 (ч.2),350/ 4 (ч.1), 352 (ч.3), 362 (2 випадки (п.3 ч.1)),363 (ч.1), 389 (3 випадки (ч.1-1 випадок, ч.4 - 2 випадки)), 394 (п.1 ч.3), 396 (ч.3), 397 (ч.1), 411 (п.8 ч.1), 486 (п.7))			(ч.4)), 55 (9 випадків (3 випадки (ч.1), 2 випадки (ч.2), 2 випадки (ч.3), 2 випадки (ч.4)), 56 (ч.1), 57 (4 випадки (2 випадки (ч.1), 2 випадки (ч.2)), 58 (3 випадки (2 випадки (ч.3), 1 випадок (ч.4)), 59 (2 випадки (ч.2)), 71 (ч.3), 80 (ч.2), 137 (п.10 ч.1), 142 (3 випадки (ч.2,4,7), 146 (ч.1), 157 (ч.1), 162 (2 випадки (ч.4), 174 (2 випадки (п.4 ч.5), 192 (3 випадки (1 випадок (ч.1), 2 випадки (ч.5)), 247 (п.7 ч.3), 254 (2 випадки (ч.1,3)), 261 (п.1		
--	--	---	--	--	--	--	---	--	--

							ч.2), 264 (2 випадки (п.3 ч.1), 265 (ч.1), 287 (3 випадки (ч.1,3,4), 297 (ч.1))		
еко номічні	8 випадків (ст. 61 (ч.3), 65 (2 випадки (ч.4)), 70 (ч.2), 73 (2 випадки (ч.2)), 177 (2 випадки (ч.1, п.7 ч.5))	37 випадків (ст. 326 (ч.2), 350 , 351 (2 випадки (ч.1,6)), 401 (ч.1), 406 (п.2), 407 (4 випадки (2 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2), 1 випадок (ч.3)), 408 (2 випадки (ч.1,2)), 409 (ч.1), 411 (2 випадки (ч.1,5)), 412 (2 випадки (ч.1,2)), 424 (ч.2), 480 (ч.1), 1134 (ч.1), 1135 (2 випадки (ч.4)), 1141 (ч.2), 1158 (4 випадки (1 випадок (ч.1), 1 випадок (ч.2), 2 випадки (ч.3)), 1159 (3 випадки (ч.1), 1160 (3 випадки (2 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2)), 1171 (2 випадки (ч.1,2)), 1246 (ч.1), 1279 (ч.2))	16 ви пад ків (ст. 10 (ч.1), 11 (ч.5), 13 (ч.5), 14 (ч.1), 17 (ч.1), 47 (ч.2), 111 (1 випадок (ч.2)), 130 (2 випадки (ч.2)), 215 (2 випадки (ч.3,4)), 233 (ч.2), 295 (ч.3), 301 (2 випадки (ч.1,3), 352 (ч.1))	4 випад ки (ст. 137 (ч.4), 141 (п.2 ч.3), 207 (2 випадки (ч.1,5)))	2 ви пад ки (п.6 ст. 170.7.8, 170.9.1)	24 випадків (ст 12. (п. «Г» ч.1), 13 (п. «В»), 17 (п. «Г»), 101 (2 випадки (ч.2,3)), 122 (6 випадків (ч.1,3, 4, 6, 7, 10)), 128 (ч.1), 134 (3 випадки (ч.2)), 140 (п. «Г»), 149 (7 випадків (ч.13,5,6, 7, 8,9)), п.15 Перехідн их положень)	3 випа дки (ст.1 26 (п.4 ч.4), 129 (п.3 ч.5), 137 (ч.8))	4 ви пад ки (ст. 1, 127, 141,197 (абз 2))	-
полі тич	12 випадків	5 випадків (ст. 21 (2	10 випадків (ст.18 (2	-	1 випадок	4 випадки	10 випа	2 випадки (ст. 130	-

ні	(ст. 18 (2) випадки (ч.1,2)), 19 (3) випадки (ч.1,2,6)), 42 (1) випадок), , 154 (2) випадки (ч.2,3), 162 (ч.1), 169 (ч.4), 258 (ч.2), 262 (ч.2))	випадки (ч.1,2)), 313 (3) випадки (ч.6))	випадки (ч.3), 19 (ч.6), 20 (4) випадки (1) випадок (ч.1), 3 випадки (ч.2)), 39 (1) випадок (ч. 1), 249 (ч.3), 252 (ч.2))		(ст.14 (п.1.128) ,)	(. ст. 153 (ч.3), 156 (2) випадки (п. «а», «е»)), 207 (ч.2))	дків (ст.20 (п.12 ч.1), 46 (ч.6), 277 (п.4 ч.3), 282 (п.3 ч.1), 293 (ч.4), 296 (2) випад ки (п.3 ч.1), 310 (п.8 ч.1), 355 (п.7 ч.1), 361 (ч.2))	(абз.2) ,243 (ч.2))	
у сфері соціально го за хисту	2 випадки (ст. 75 (ч.4), 188 (ч.1))	-	4 випадки (ст.11 (ч.5), 14 (ч.1), 49 (ч.1), 111 (1) випадок (ч.2))	-	5 випад ків (ст. 213. 3.1 (5) випад ків)	-	-	-	-
куль турно-ду ховні	-	-	-	-	-	-	1 випад ок (ст.2 0 (п.2 ч.2))-	-	-

Таблиця 2

Кількісні показники вживання терміно-понять «потреба» («інтерес») у кодифікованих НПА України за їх суб'єктом-носієм									
Різновиди потреб (інтересів)	СКУ	ЦКУ	ГКУ	ЦПКУ	ПКУ	ЗКУ	ГПКУ	КЗпП	КпАП
колективні	11 випадків (ст. 18 (2) випадки (ч.1,2)), 19 (ч.1), 54 (ч.1),	38 Випадків (ст. 3 (ч.5), 15 (ч.1), 16 (3	10 ви пад київ (ст. 13 (ч.5),	35 випад ків (ст. 2 (2	12 випадків (ст. 14 (2) випадки (п.1.128,	12 випадків (ст. 12 (п. «г» ч.1), 13 (п. «в»), 17	68 випадків (ст. 4 (2) випадки (ч.2,;3)), 5 (5) випадків (4	1випадо к (ст. 246 (ч.3))	-

ст. 61 (ч.3), 65 (2 випадки (ч.4)), 70 (ч.2), 73 (2 випадки (ч.2)), 154 (ч.3))	випадки (ч.1,2,3)), 17 (4 випадки (2 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2), 1 випадок (ч.3)), 21 (2 випадки (ч.1,2)), 95 (ч.2), 162 (ч.1), 267 (ч.2), 313 (3 випадки (ч.6), 326 (ч.2), 350, 351 (2 випадки (ч.1,6)), 408 (2 випадки (ч.1,2)), 412 (2 випадки (ч.1,2)), 652 (ч.4), 788 (2 випадки (ч.1,2)), 825 (2 випадки (ч.4)), 1134 (ч.1), 1135 (2 випадки (ч.4)), 1141 (ч.2), 1246 (ч.1), 1279 (ч.2), 1283 (ч.1), 1293 (ч.1))	18 (2 випадки (ч.3), 19 (ч.6), 47 (ч.2), 78 (ч.7), 111 (2 випадки (ч.2)), 193 (1 випадок (ч.2)), 276 (ч.1))	випад ки (ч.1)), 4 (ч.2), 5 (2 випад ки (ч.1)), 13 (2 випад ки (ч.3,4) , 19 (ч.7), 42 (ч.4),, 56 (2 випад ки (ч.1,5) , 57 (4 випад ки (1 випад ок (ч.1), 2 випад ки (ч.2), 1 випад ок (ч.5)), 61 (ч.2), 74 (ч.3), 83 (ч.2), 129 (п.6 ч.1), 137 (ч.4), 141 (п.2 ч.3), 170 (ч.1), 175 (п.4 ч.3), 185 (п.4 ч.4), 206 (ч.5),	1.213)), 213.3.1 (5 випадків), 232 (2 випадки (.4.1 (п. «і») 4.2)), 252 (4.4,), 256 (2 випадки (п.9, 11.3))	(п. «г»), (ст.20 (ч.6), 79/1 (ч.2), 83 (ч.3), 134 (2 випадки (ч.2)), 140 (п. «г»), 137 (ч.4), 151 (ч.1), 153 (ч.3))	випадки(ч.1 , 1 випадок(ч.2)), 14 (ч.2), 15 (ч.1), 17 (ч.1), 20 (2 випадки(п. 12 ч.1, п.2 ч.2)), 41 (ч.3), 45 (ч.2), 46 (ч.6), 53 (4 випадки (2 випадки (ч.1), 2 випадки (ч.4)), 54 (6 випадків (3 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2). 1 випадок (ч.4), 1 випадок (ч.5)), 55 (9 випадків (3 випадки (ч.1), 2 випадки (ч.2), 2 випадки (ч.3), 2 випадки (ч.4)), 56 (ч.1), 58 (ч.4), 59 (2 випадки (ч.2)), 80 (ч.2), 126 (п.4 ч.4), 129 (п.3 ч.5), 137 (2 випадки (п.10 ч.1, ч.8)), 142 (ч.2,4,7), 146 (ч.1), 157 (ч.1), 162 (ч.4), 174 (п.4 ч.5), 192 (3 випадки (1 випадок (ч.1), 2 випадки (ч.5)), 247 (п.7 ч.3), 254 (2 випадки		
--	---	---	---	---	--	---	--	--

				207 (2 випад ки (ч.1,5) ,274 (п.7 ч.3), 294 (ч.1), 352 (ч.3), 362 (2 випад ки (п.3 ч.1)), 397 (ч.1), 411 (п.8 ч.1)),4 87 (п.7))			(ч.1,3), 261 (п.1 ч.2), 264 (п.3 ч.1), 265 (ч.1), 277 (п.4 ч.3), 282 (п.3 ч.1), 287 (3 випадки (ч.1.2, 3)), 293 (ч.4), 296 (п.3 ч.1), 297 (ч.1), 310 (п.8 ч.1), 355 (п.7 ч.1), 361 (ч.2)))		
індиві дуаль ні	22 випадки (ст. 19 (2 випадки (ч.2,6)), 23 (ч.2), 75 (ч.4), 152 (2 випадки (ч.3,4), 154 (ч.2), 155 (ч.2), 162 (ч.1), 163 (ч.3), 169 (ч.4), 177 (2 випадки (ч.1, п.7 ч.5)), 188 (ч.1), 221 (ч.3), 222 (1 випадок), 227 (ч.2), 229 (ч.3), 230 (ч.3), 232 (ч.2), 238 (ч.1), 249 (ч.3))	31 випадок (ст. 15 (ч.2), 16 (ч.1), 41 (ч.3), 44 (ч.3), 55 (ч.1), 56 (ч.2), 64 (п.2), 72 (2 випадки (ч.2)), 224 (ч.2), 261 (ч.4), 308 (ч.3), 406 (п.2), 407 (4 випадки (2 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2), 1 випадок (ч.3)), 865 (ч.1), 994 (ч.2), 1005 (ч.1), 1009 (ч.3), 1158 (4 випадки (1 випадок (ч.1), 1 випадок (ч.2), 2	5 випадків (ст.73/1 (ч.1), 127 (ч.1), 130 (2 випад ки (ч.2)), 193 (1 випад ок (ч.2)))	26 випад ків (ст. 2 (1 випадок (ч.1)), 4 (2 випадки (ч.1,2)), 5 (2 випадки (1 випадок (ч.1), 1 випадок (ч.2)), 8 (ч.2), 56 (2 випадки (ч.1)), 57 (ч.4), 59 (2 випадки (ч.1,2)), 60 (2 випадки (ч.3,4)), 63 (ч.4), 227 (3 випадки (ч.5), 293 (ч.1), 350/3 (ч.2),350/ 4 (ч.1),363 (ч.1), 389 (3 випадки	5 ви пад ки (ст. 14 (2 випадки (п.1.2.05 , 1.2.13)), 170.9.1), 220.(п.8) , 231.1 (п «м»))	2 випадки (ст. 101 (ч.2), 134 (ч.2)),	8 випадків (ст. 57 (4 випадки (2 випадки (ч.1), 2 випадки (ч.2), 58 (2 випадки (ч.3)), 71 (ч.3), 174 (п.4 ч.5))	2 випадки (ст. 1, 224 (абз.2))	3 випадки (ст. 270 (3 випадки)

		випадки (ч.3)), 1159 (3 випадки), 1160 (3 випадки (2 випадки (ч.1), 1 випадок (ч.2))		(ч.1-1 випадок, ч.4- 2 випадки)), 394 (п.1 ч.3), 396 (ч.3))					
індивідуа ль но-ко лектив ні	6 випадків (ст. 42 (1 випадок), 112 (2 випадки(ч.2)), 172 (ч.2), 258 (ч.2), 262 (ч.2))	16 випадків (ст. 67 (ч.4), 69 (ч.3), 72 (2 випадки (ч.1,3)), 78 (ч.3), 225 (ч.1), 401 (ч.1), 409 (ч.1), 411 (2 випадки (ч.1,5)), 424 (ч.2), 480 (ч.1), 634 (ч.2), 1029 (ч.1), 1171 (2 випадки (ч.1,2))	41 випад ок (ст. 10 (ч.1), 11 (2 випад ки (ч.5)), 14 (2 випад ки (ч.1)), 17 (ч.1), 20 (4 випад ки (1 випад ок (ч.1), 3 випад ки (ч. 2)), 21 (ч.5), 39 (5 випад ків (ч.1,2) , 49 (ч.1), 62 (ч.1), 152 (ч.1), 180 (ч.4), 215 (2 випад ки (ч.3,4) , 216 (ч.2), 222 (3 випад ків (1 випад ок	-	-	28 випадків (ст. 23 (ч.1), 40 (3випадки), 92 (п. «д» ч.2), 101 (ч.3), 102/1 (5 випадків (ч.1,2,4,5,6) , 122 (6 випадків (ч.1,3, 4, 6, 7, 10)), 128 (ч.1), 149 (7 випадків (ч.13,5,6,7, 8,9)), 156 (2 випадки (п. «а», «е»)), 207 (ч.2)).	-	9 випадків (ст.79 (2 випадки (абз.4)), 127, 130 (абз.2), 141,197 (абз 2),243 (2 випадки (ч.1,2), 246 (ч.1,2))	1 випа док (ст.273 (1 випадок (абз.1)))

			(ч.1), 2 випад ки (ч.2), 224 (ч.1), 233 (ч.2), 249 (ч.3), 252 (ч.2), 295 (ч.3), 301 (2 випад ки (ч.1,3) , 302 (4 випад ки (ч.1)), 352 (ч.1), 389 (3 випад ки (2 випад ки (ч.1), 1 випад ок (ч.2))						
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Висновки. Подані таблиці дають підстави зробити висновки про те, що:

- український законодавець найбільшу увагу приділяє потребам (інтересам) особистісним (183 випадки), а також економічним (98 випадок), на відміну від політичних (44 випадки), у сфері соціального захисту (11), культурно-духовних (1). І це цілком зрозуміло, адже саме від їхнього задоволення залежить задоволення усіх інших потреб й інтересів;
- у кодексах України найчастіше згадуються потреби (інтереси) колективні (187 випадків), натомість індивідуальні – 104 випадки, індивідуально-колективні – 101. Це зумовлено тим, що людина як

істота соціальна не може існувати цілком незалежно від суспільства, оскільки більшість її дій, які власне забезпечують її існування, є залежними від діяльності багатьох інших людей.

Література

1. Петров А.В. Про методологічні підходи до визначення категорій сутності права // Вестник Нижегород. ун-та им. Н.И. Лобачевского. Серия Право. 2003. Випуск 1(16). С. 69-79.
2. Алексеев С.С. Теория права. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Изд- во БЕК, 1995. 320 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. 4-те видання, доп. і перероб.. К. : Алерта, 2014. 524 с.
4. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 584 с.
5. Гусаров С.М. Поняття та сутність правотворчості в Україні // Правова система : теорія та практика. 2015. №2. С.55-59.
6. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред.. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
7. Попов О. В. Понятие и виды правотворчества // Вестник Волжского ун-та. 1999. № 7.
8. Сенякин И. Н. Правотворчество: понятие, принципы, виды // Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. М., 2001.
9. Рабінович П. М. Людські потреби – глибинний визначальний чинник праворозуміння // Вісник Національної академії правових наук України. 2014. № 4(79). С. 14-24.

References

1. Petrov A.V. Pro metodolohichni pidkhody do vyznachennia katehorii sutnosti prava // Vestnyk Nyzhehod. un-ta ym. N.Y. Lobachevskoho. Seryia Pravo. 2003. Vypusk 1(16). S. 69-79.
2. Alekseev S.S. Teoryia prava. 2-e yzd., pererab. y dop. M. : Yzd- vo BEK, 1995. 320 s.
3. Skakun O.F. Teoriia derzhavy i prava : pidruchnyk. 4-te vydannia, dop. i pererob.. K. : Alerta, 2014. 524 c.
4. Teoriia derzhavy i prava. Pidruchnyk. Praktykum. Testy: pidruchnyk. Kyiv: Yurinkom Inter, 2015. 584 s.
5. Husarov S.M. Poniattia ta sutnist pravotvorchosti v Ukraini // Pravova systema : teoriia ta praktyka. 2015. №2. S.55-59.
6. Zahalna teoriia prava: pidruchnyk / za zah. red.. M.I. Koziubry. Kyiv: Vaite, 2015. 392 s.
7. Popov O. V. Poniatye y vydy pravotvorchestva // Vestnyk Volzhskoho un-ta. 1999. № 7.
8. Seniakyn Y. N. Pravotvorchestvo: poniatye, pryntsypy, vydy // Teoryia hosudarstva y prava : kurs lektsyŭ / pod red. N. Y. Matuzova y A. V. Malko. M., 2001.
9. Rabinovych P. M. Liudski potreby – hlybynnyi vyznachalni chynnyk pravorozuminnia // Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy. 2014. № 4(79). S. 14-24.